

УДК 811.111'42

ГЕНДЕРНА КАТЕГОРИЗАЦІЯ ЖІНОЧИХ ПЕРСОНАЖІВ В АНГЛОМОВНОМУ МУЛЬТИПЛІКАЦІЙНОМУ ДИСКУРСІ

Наталія Петій

*Ужгородський національний університет вул. Університетська, 14, Ужгород, 88000,
Україна natapetiy@gmail.com*

У статті здійснено аналіз мовних засобів, когнітивних механізмів і параметрів формування гендерного дисплея в процесі гендерної категоризації жіночих персонажів в англомовному мультиплікаційному дискурсі. У нашому дослідженні гендер трактується як конвенційний ідеологічний конструкт, в якому акумульовані уявлення про те, що означає бути чоловіком і жінкою у певній культурі. Гендерна референція персонажа може бути визначена на осно-ві прямої вказівки на особу жіночої статі через системні засоби мови (неповна гендерна референція), або може супроводжуватися розгортанням “гендерного дисплея” з апеляцією до фонового знання про гендер (повна гендерна референція).

Ключові слова: гендер, гендерна референція, гендерна категоризація, гендерний дисплей, мультиплікаційний дискурс.

Гендерна лінгвістика – це відносно новий науковий напрям, що вивчає взаємодію мови і гендеру і є невід’ємною частиною антропоцентричної парадигми мовознавства. Гендер визначається як параметр соціальної ідентичності, який конструюється індивідом та суспільством відповідно до норм певної культури.

Актуальність дослідження пов’язана зі стійким зростанням інтересу до гендерних досліджень у сфері вивчення гендерних аспектів мовленнєвої поведінки особистості.

Метою статті є визначення моделей гендерної категоризації персоналізованого жіночого персонажа в дискурсі англійського анімаційного фільму.

Об’єктом дослідження є англомовний мультиплікаційний дискурс на матеріалі анімаційного фільму “Коти-аристократи”.

Гендерна категоризація визначається як процес і результат об’єднання об’єктів в категорію за гендерною ознакою. Гендерна категоризація є неминучою базовою практикою повсякденної взаємодії, вона є “неусвідомленим, нереклексивним фоном комунікації” (Grisenko, 2005, с. 48), тому ця практика потребує аналізу та експлікації.

Ми виходимо з того, що гендерна категоризація об’єктів здійснюється в дискурсі як на підставі використання низки мовних засобів, так і на підставі розгортання “гендерного дисплея” (Goffman, 1976, р. 70) персоналізованого об’єкта, шляхом апеляції до гендерних стереотипів національної культури. У статті ми робимо спробу продемонструвати, як гендерна категоризація об’єктів в англійській мові здійснюється за допомогою системних засобів мови і через апеляцію до гендерних стереотипів на дискурсивному рівні.

Гендерна категоризація об'єктів за допомогою системних засобів мови закріплена в мовних маркерах родової класифікації, зафіксованих у словнику та граматично. Проте в англійській мові вкрай важливим є дискурсивний фактор, оскільки відсутність чітких граматичних маркерів роду змушує комунікантів покладатися на контекст, у якому формується уявлення про гендерні характеристики об'єкта.

Системні засоби мови маркують початковий етап гендерної категоризації, пов'язаний з віднесенням об'єкта до домену фемінності або маскулінності. Основними засобами мовного рівня, що забезпечують гендерну категоризацію в англійській комунікації, є особові та присвійні займенники *she, he, his, her*, суфікси типу *-ess, -ette, -ine*, що маркують гендер, та гендерно марковані лексичні одиниці, що містять вказівку на стать референта (*woman, girl, king, mother, princess* та ін.), а також антропоніми та вокативи (слова-звернення). Займенники третьої особи однини (*he* та *she*) відіграють особливу роль в гендерній категоризації, виконуючи функцію гендерних класифікаторів і сполучних елементів в переході до дискурсивної репрезентації знання про гендер.

Персоніфікація є основним когнітивним механізмом, залученим до процесу конструювання мультиплікаційних об'єктів. Характеристики “чоловіче” та “жіноче” відокремлюються від сутностей і переносяться на предмети і явища на основі асоціації з колективними та індивідуальними уявленнями про мужність і жіночність, характерних для певного соціуму або індивіда. Персоніфікація дозволяє авторам сценарію, відповідно до своїх творчих задумів, персоніфікувати будь-який об'єкт “в будь-якій людській подобі” (Irten'eva, 1960, p. 33). У процесі конструювання персонажів мультиплікаційного дискурсу автори сценарію створюють за допомогою персоніфікації нові гібридні, гендерно марковані сутності, що поєднують риси людини і вихідної сутності (тварини, артефакту і т. ін.).

Персоніфікація як когнітивний механізм гендерної категоризації підтримується наступними засобами:

- 1) співвіднесеністю іменників, що не позначають особу, з займенниками *she* або *he*;
- 2) використанням дієслів мислення, говоріння і психічних станів;
- 3) наявністю мовлення у персонажів;
- 4) використанням власних назв або капіталізацією загальних іменників, що супрово-джуються використанням певних артиклів.

У процесі аналізу процесу гендерної категоризації персонажів виділяються два ступеня категоризації:

- перший ступінь – гендерне позиціонування персонажа через співвіднесення із займенниками 3-ї особи однини *he* або *she*;
- другий ступінь передбачає розгортання гендерного дисплея персонажа (вказівка на конкретні гендерні характеристики).

На першому ступені відбувається гендерне позиціонування, яке розуміється як віднесення об'єкта в домен фемінності або маскулінності. Жіноча гендерна маркованість персонажа, що розуміється як його інтерпретація в домені фемінності, досягається в мультиплікаційному дискурсі такими засобами:

- 1) співвіднесеністю із займенником жіночого роду – *she*, наприклад:
Duchess: And Berlioz, well, such behaviour is most unbecoming to a lovely gentleman.
*Berlioz: Well, **she** started it.*
Marie: Ladies do not start fights, but they can finish them (Aristocrats).

2) наявністю гендерно маркованого звернення (*Miss, Mrs., M'am, etc.*) чи референції (*lady, girl, woman, princess, queen, etc*), наприклад:

*Edgar: Whoa, Frou-frou, whoa. Steady, **girl** (Aristocats).*

Marie: Me first! Me first! [All three get stuck in the small door for the cats cut in below of the front door of the house]

Toulouse: Why should you be first?

*Marie: Because I am a **lady**, that's why. [she jumps on the floor]*

*Toulouse: Huh. You are **not a lady**. [Berlioz catches Marie by the tail]*

*Berlioz: You're nothing but a **sister**!*

*Marie: Oh! I'll show you if I'm a **lady** or not (Aristocats).*

3) вказівка на стать, крім займенників жіночого роду, може також здійснюватися через антропонім, зокрема, через жіноче особисте ім'я:

*Amelia: Now, I am **Amelia** Gabble, and this is my sister -*

*Abigail: Miss **Abigail** Gabble (Aristocats).*

Персоніфікований персонаж, як правило, характеризується наявністю мовлення, про що свідчить використання лексем говоріння, мислення, словосполучень зі значенням психічних та емоційних станів:

*Duchess: Thomas, your friends are really delightful. I just **love** them (Aristocats).*

На другому ступені гендерної категоризації здійснюється формування гендерної референції через розгортання гендерного дисплея. Сфера гендеру пов'язана з такими вимірами соціальної реальності, як гендерні ролі, гендерні норми, гендерно зумовлена поведінка, гендерна ідентичність, гендерні психологічні риси; вади та чесноти, гендерно зумовлені емоції, відносини, інтереси та цінності, гендерно зумовлені вміння, гендерний символізм (Irgen'eva, 1960, p. 51).

Розглянемо основні жіночі характеристики, які актуалізуються при формуванні гендерного дисплея в процесі персоніфікації персонажа.

Гендерні норми зовнішності.

У якості мовних засобів у процесі персоніфікації персонажів кошеняти Marie та кішки Duchess використовується прикметник *beautiful*, який зазвичай вживається в описі зовнішніх даних жінок:

*Madame: Marie, my little one, you are going to be as **beautiful** as your mother. Isn't she, Duchess? (Aristocats)*

Кішка Duchess характеризується через одну з найпривабливіших рис жіночої зовнішності на основі механізму порівняння, наприклад:

Duchess: My name is Duchess.

*O'Malley: Duchess. **Beautiful**. Love it. And **those eyes**... Ooh. Why your eyes are like **sapphires, sparkling so bright, they make the morning radiant... and light** (Aristocats).*

Гендерно зумовлена поведінка та мовлення.

Образ кішки Duchess формується на основі гендерного стереотипу “жінки кокетливі” – вона грає з котом O'Malley:

O'Malley: Boy, your eyes are like sapphires. Gee. Huh. That's pretty corny, though, huh?

*Duchess: **No, not at all. Any woman would like it.** Oh, I, I mean, even little Marie (Aristocats).*

Жіноче мовлення описується як “правильніше” у порівнянні з чоловічим. Воно характеризується ввічливими формами звертання, граматично правильними конструкціями, відсутністю сленгових і лайливих слів та стандартною вимовою. В анімаційному фільмі “Коти-аристократи” персонаж Duchess також навчає такій моделі мовлення своїх дітей, наприклад:

*Duchess: Berlioz, come back here. **Haven't you forgotten something, darling?***

Berlioz: Thank you, miss Frou-frou, for letting me ride on your back.

Frou-frou chuckles: You are quite welcome, young man.

Berlioz: How was that, Mama?

*Duchess: **Very good, darling, that was very nice** (Aristocats).*

Гендерна роль.

Duchess представлена як турботлива матуся, яка вчить своїх маленьких дітей правильно поводитися згідно своєї гендерної ідентичності, що, на її думку, забезпечить можливість бути прийнятим у доброму товаристві:

*Berlioz: **Fight fair, Marie!***

*Toulouse: **Females never fight fair.** [Toulouse occasionally makes a candle fall off the table, it hits Marie's head]*

*Marie: **Ow! Now that hurt! Mama! Mama!** [Duchess enters]*

*Duchess: Marie, darling. Marie, you must stop that. **This is really not ladylike.** [Marie lets Berlioz go]*

*And Berlioz, well, **such behaviour is most unbecoming to a lovely gentleman** (Aristocats).*

Конструювання образу відбувається за моделлю ЖІНКА – МАТИ. Характер Duchess відповідає образу багатодітної матері та терплячої наставниці. Вона справжня добродійна леді з вишуканими манерами, які намагається прищепити своїм дітям, наприклад:

*Duchess: Berlioz, now, **don't be rude.***

*Berlioz: **We were just practicing biting and clawing.***

*Duchess (fixing Marie's bowtie): **Aristocrats do not practice biting and clawing and things like that – it's just horrible!***

*Toulouse (from the table): **But someday, we might meet a tough alley cat.** [he jumps on the floor, snarling and hissing, and then licks his lips]*

*Duchess laughs: **Now that will do. It's time we concerned ourselves with self-improvement. Now, you want to grow up to be lovely, charming ladies and gentlemen. Now Toulouse, you go and start on with your painting.***

*Toulouse (standing up): **Yes, Mama** (Aristocats).*

Фемінність персонажа Duchess також виражається через гендерну роль ЖІНКА – ДОМОГОСПОДАРКА, наприклад:

*O'Malley: **Well now, wait a minute. You know, this is the low-rent district, remember?***

*Duchess: **No, no, no, I like it, well, uh- well, all it needs is a little tidying up and, well, maybe a little feminine touch** (Aristocats).*

Гендерні психологічні риси та емоції.

Типово “жіночими” рисами вважаються співпереживання, плаксивість, емоційність, метушливість, м'якість, що використовуються для моделювання фемінних рис персонажів. Так, жіночий персонаж – кобила Frou-frou, фемінність якої мовно вербалізується лише за допомогою звертання до неї – “girl”, експлікує свої “жіночі” психологічні якості та емоції у мовленні, наприклад:

*Frou-frou: **Oh, Roquefort, I've never been so worried** about you. Did you have any luck at all? (Aristocats)*

*Roquefort: **Not a sign of them, Frou-frou, and I've searched all night.***

*Frou-frou: **I know. And poor Madame didn't sleep a wink either** (Aristocats).*

*Frou-frou: **Hurry, Roquefort, hop aboard the motorcycle and for goodness sakes, do be careful!** (Aristocats).*

Гендерно зумовлені інтереси та цінності.

Умовленні жіночих персонажів вербалізуються гендерні інтереси, еталони та цінності, притаманні певному періоду та певній культурній спільноті. Так, в Парижі у 1910 році, де відбувається дія мультфільму “Коти-аристократи”, високо цінувалися радощі сімейного життя. Позашлюбні відносини не схвалювалися та гостро критикувалися добродіями жінками, що експліковано в нижчеподаному уривку:

Abigail: Your husband is very charming and very handsome.

O'Malley rolling on his back: Well, uh, you see.. I, I'm not exactly her husband.

Amelia: Exactly? You either are or you're not.

O'Malley licks his paw: All right. I'm not.

Geese: Oh? Hmm?

Amelia: It's scandalous.

Abigail: He's nothing but a cad.

Amelia: Absolutely, possibly a reprobate.

Abigail: A roue. His eyes are too close together.

Amelia: Shifty too.

Abigail: And look at that crooked smile.

Amelia: His chin is very weak too.

Abigail: Obviously a philanderer who trifles with unsuspecting women's hearts (Aristocats).

Позитивне ставлення жіночих персонажів – гусок до чоловічого персонажа – kota O Malley різко змінюється на негативне, коли вони дізнаються, що він не чоловік кішки Duchess.

Таким чином, усе викладене вище підводить нас до наступних **висновків**. Як показало дослідження, гендерна референція персонажа може бути визначена або на основі прямої вказівки на особу жіночої статі через системні засоби мови (неповна гендерна референція), або може супроводжуватися розгортанням “гендерного дисплея” з апеляцією до фонового знання про гендер (повна гендерна референція). У результаті аналізу дискурсу англомовного мультиплікаційного фільму з точки зору процесу персоніфікації фікційних персонажів з'ясувалося, що в англійському мультиплікаційному дискурсі автори сценарію, як і глядачі, значною мірою спираються на колективні гендерні уявлення.

Надалі видається цікавим звернутися до порівняльного аналізу конструювання мужності в мультиплікаційному дискурсі та моделей гендерної категоризації персоніфікованого чоловічого персонажа, що дасть можливість виявити специфіку гендерних уявлень в англомовній культурі.

References

- Anderson, E. (1995). Feminist Epistemology: An Interpretation and Defense. *Hypatia*(10), pp. 50–84.
- Aristocats . (n.d.). Retrieved from <http://scifiscripts.com/cartoon/aristocats.txt>
- Goffman, E. (1976). Gender Display. *Studies in the Anthropology of Visual Communication*(3), pp. 69–77.
- Gricenko, E. S. (2005). *Jazyk. Gender. Diskurs (Language. Gender. Discourse)*. Nizhnij Novgorod: Izd-vo NNGU im. N. I. Lobachevskogo.
- Irten'eva, N. F. (1960). Upotreblenie lichnyh mestoimenij tret'ego lica v sovremennom anglijskom jazyke (Using the third person personal pronouns in Modern English). *V pomoshh' prepodavatelju inostrannogo jazyka srednej shkoly*, pp. 27–41.

**GENDER CATEGORIZATION OF FEMALE CHARACTERS
IN THE ANIMATED DISCOURSE IN ENGLISH****Natalia Petiy**

*Uzhhorod National University
14, Universytetska St., Uzhhorod, 88000, Ukraine
natapetiy@gmail.com*

The article analyzes the linguistic means, cognitive mechanisms and parameters of the formation of gender display in the process of the categorization of female characters in animated discourse. In our study, gender is interpreted as a conventional ideological construct, which accumulates the ideas of what it means to be a man or a woman in a certain culture. Gender categorization of objects using linguistic means is embodied in the linguistic markers of generic classification fixed in the dictionary and grammar system. However, the discursive factor is extremely important in the English language, since the lack of clear grammatical markers of gender forces the communicants to rely on the context in which the representation of gender characteristics of the object is formed. Systemic language means mark the initial stage of gender categorization associated with the reference of an object to the domain of femininity or masculinity. The basic instruments of the language level, supporting gender categorization in English communication include personal and possessive pronouns *she, he, his, her*, the suffixes *-ess, -ette, -ine*, marking gender, as well as gender marked lexical units containing the indication to the sex of the referent (*woman, girl, king, mother, princess, etc.*), and anthroponyms and vocatives. Pronouns of the third person singular (*he* and *she*) play a special role in gender categorization, serving as gender classifiers and connecting elements in the transition towards a discursive representation of knowledge about gender.

Gender reference of a character can be determined by direct reference to a female person by means of the language system (incomplete gender reference), or it may be accompanied by the deployment of the “gender display” with an appeal to the background gender knowledge (full gender reference). The analysis of the chosen animated films from the point of view of the process of personification of fiction characters has revealed that the script writers, as well as the audience, largely rely on collective gender representations.

Keywords: gender, gender reference, gender categorization, gender display, animated discourse